

**REYHANİ VE ÇOBANOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE AVRUPA'YA
ÇALIŞMAYA GİDEN ANADOLU İNSANININ MESELELERİ**
THE ISSUES OF ANATOLIAN PEOPLE WHO WENT TO EUROPE TO
WORK IN REYHANI AND ÇOBANOĞLU'S POEMS

VOLKAN KARA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

*Master Student, Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Turkish Language and Literature*

karaavolkan@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3167-6826>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-5, Aralık-December 2022 Rize

Makale Türü-*Article Types: Araştırma Makalesi-Research Article*

Geliş Tarihi-*Received Date: 24.10.2022*

Kabul Tarihi-*Accepted Date: 13.12.2022*

Sayfa-*Pages : 90-110.*

Atıf/Citation Kara, Volkan (2022), "Reyhani ve Çobanoğlu'nun Şiirlerinde Avrupa'ya Çalışmaya Giden Anadolu İnsanın Meseleleri", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3/2: 90-110.

REYHANI VE ÇOBANOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE AVRUPA'YA ÇALIŞMAYA GİDEN ANADOLU İNSANININ MESELELERİ

Volkan KARA¹

Özet

Türkler tarih boyunca birçok farklı coğrafyada yaşamış ve hüküm sürmüştür. Çok güçlü ve sarsılmaz bir kültür birikimine sahip Türkler, bu coğrafyalarda da kendi kültürlerini ve geleneklerini muhafaza etmeyi başarmıştır. Avrupa'ya çalışmak için giden Türklerin de kendi kültürlerinden ve manevi yaşayış alanlarından uzak kalmaları türlü meseleler doğurmuştur. Evlerinden, doğup büyüdüğü topraklarından çok uzakta olan vatandaşlarımızın bu meselelerini bizlere nakleden en önemli kaynaklardan biri âşık şiiridir. Avrupa'ya tunelere gitmiş olan Âşık Yaşar Reyhani ve Âşık Murat Çobanoğlu bizzat yerinde yaptıkları tespitleri şiirlerine taşımıştır. Ayrıca Anadolu köylerinin imkânları kısıtlı, çetin ve mücadelecî yaşamıyla büyümüş olmaları geride kalanların neler hissettiğini, neler düşündüğünü ve neler yaşadığını yakinen görme imkânı sunmuştur. Bu çalışmada Çobanoğlu'nun ve Reyhani'nin bütün şiirleri taranmış ve çalışma için Reyhani'nin on dokuz, Çobanoğlu'nun on bir şiirinden faydalanılmıştır. Şiirlerin yalnızca ilgili dörtlükleri kullanılmış olup diğer dörtlükler yazılmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Reyhani, Çobanoğlu, Avrupa'ya Göç, Anadolu.

THE ISSUES OF ANATOLIAN PEOPLE WHO WENT TO EUROPE TO WORK IN REYHANI AND ÇOBANOĞLU'S POEMS

Abstract

Turks have lived and ruled in many different geographies throughout history. The Turks, who have a very strong and unshakable cultural accumulation, have managed to preserve their own cultures and traditions in these geographies as well. The fact that Turks who went to Europe to work were away from their own cultures and spiritual living areas caused various problems. One of the most important sources that conveys these issues of our citizens, who are far away from their homes and the lands where they were born and raised, is the minstrel poetry. Âşık Yaşar Reyhani and Âşık Murat Çobanoğlu, who went on tours to Europe, carried the findings they made on the spot to their poems. In addition, since the Anatolian villages had grown up with their limited, difficult and challenging lives, they felt closely what those who were left behind felt, what they thought and what they were experiencing. In this study, all the poems of Çobanoğlu and Reyhani were scanned and nineteen poems of Reyhani and eleven poems of Çobanoğlu were used for the study. Only the relevant quatrains of the poems were used and the other verses were not.

Keywords: Reyhani, Çobanoğlu, Immigration to Europe, Anatolia.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. karaavolkan@gmail.com. <https://orcid.org/0000-0002-3167-6826>

Giriş

Şiir yüzyıllar boyunca Türk milletinin aynası olmuş ve zaman içerisinde bir gelenek halini almıştır. Tarih sahnesi içerisinde dünyayı köşe bucak dolaşan, sayısız din ve kültürle karşılaşan Türkler; bu geleneğe sıkı sıkıya bağlı kalmış, tanıştığı nice dinleri ve kültürleri kendi ananeleri ile harmanlayarak bu geleneği iyice kuvvetlendirmiştir. Halk şiiri ve âşıklık geleneği de bu anlayış içerisinde önemli bir yer kaplamaktadır.

“Halk şiiri geniş halk yığınlarının özlemine, sevgisini, sevinç ve acılarını dile getirir. Halk şiiri; her güçlü halk ozanı ile biraz daha gelişmiş, biraz daha genişlemiştir. Beslendiği halk diliyle, sağlam kuralları ile başlangıçtan zamanımıza değin süre gelmiştir” (Karaalioğlu 1973: 215). Halk şiirinin mihenk taşlarından birisi de âşıklık geleneğidir. “Âşık tarzı edebiyat geleneği 12. asırda Horasan’da başlayarak Türk dünyasına yayılan ve İslam öncesi Milli edebiyat geleneğinin pek çok açıdan devamı olan Tekke ve tasavvuf edebiyatı geleneğinden ayrılmıştır” (Çobanoğlu 1996: 188). “Âşık edebiyatının ilk Türk edebiyatı temsilcileri olan ozan-baksı şair tipinin ve bunların ait oldukları edebiyat geleneğinin Anadolu’da tasavvuf akımları ve tarikat edebiyatlarının da etkisi altında kalarak İslami kurallara uygun yeni bir sentez olduğu hemen hemen bütün araştırmacılarca kabul edilmektedir” (Öztelli 1955: 7-8). Özkul Çobanoğlu âşıklık geleneğinin ortaya çıkışında bu sentezin gelişimi ve dönüşümünde kahvehanelerin çok mühim bir yere sahip olduğunu şöyle belirtir:

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kahvehaneler, Tekke’nin karşısında bir nevi alternatif Müslüman sosyal kurumu olarak belirir ve Tekke’nin topluca eğlenmek ve çeşitli sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunma tekelini kırar. Dahası Tekke ekseninde uhrevi bir neşve içinde yer alan topluca eğlenmeler kahvehane ekseninde neredeyse tamamen dünyevi bir karakter kazanır (Çobanoğlu 1996: 188-189).

“Âşıklık geleneği, Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Âşıklık geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, şiirin kalıcı ve etkileyici özelliğinden yararlanarak kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür” (Artun 2018: 193). “Âşık edebiyatı bireysel bir edebiyat olduğu kadar bir gelenek edebiyatıdır. Bu edebiyatın temsilcileri mensup oldukları geleneğin kurallarına değer vermekte ve bu kurallara titizlikle uymaktadırlar” (Günay 2015: 42). “Başta ozan olmak üzere halk şiirinin ferdi temsilcilerine ad olarak verilen diğer bütün terimlerin Azerbaycan ve Türkiye sahasında yerlerini âşık terimine bıraktığı görülmektedir” (Oğuz 2019: 135). “Âşık, Türk halk edebiyatında, aşağı yukarı XVI. yüzyılın başlarından bu yana beliren bir sanatçı tipidir” (Boratav 2019: 25). Özellikle Anadolu insanının hafızası ile beslenen âşıklar, geniş bir topluluğun tüm benliğini ihtiva eden sanatçılardır. Onlar adeta halkın sözcüsü görevini üstlenirler. Söyledikleri, mensup olduğu topluluğa ait fikirlerin ve duyguların estetik kaygı ile vücut bulmuş hâlimden başka bir şey değildir. Bu bakımdan âşıkların söylediği şiirler sosyolojik açıdan birçok fikir vermekte, birçok hadisenin tespiti ve onarımı hususunda önemli bir kaynak olmaktadır. Özellikle 20. yüzyılda âşık şiirine halk kitlelerinin daha kolay ulaşması bu şiirin tesirini artırır. “Teknolojik hamleler, ekonomik faaliyetlerin çeşitlilik kazanması, göç dalgaları, eğitim gibi birçok nedeni de içinde barındıran sosyal değişimler Türkiye’de müzik endüstrisinin geniş kitleleri içine almasını hızlandırmıştır” (Fidan 2017: 30-31). “1960’lı yıllarda Almanya’ya başlayan işçi göçü başlangıçta sadece iş bulma ve çalışmayla sınırlıyken 1970’lerde çocuk, eş ve ailelerin bu göçe katılmaları göçün boyutunu, sınırlar üstü kültürel etkileşim içinde yerleşmeye ve yeni bir memlekette yurt edinmeye dönüştürmüştür” (Korkmaz 2021: 177). İşte bu yüzden Türkiye’den Avrupa’ya çalışmaya giden Türkler ve aileleri de âşıkların dillerinde cana gelmiş; uykusuz gecelerde yol bekleyen gelinler,

Avrupa sokaklarında şaşakalmış erkekler, babasını yıllarca görmemiş çocuklar âşıkların şiirlerinde canlı birer portre gibi gözler önüne serilmiştir.

Avrupa'ya göç eden bu vatandaşlarımız türlü sorunlar ile karşılaşmışlar, vatan ve millet hasretini gönüllerinin en derin yerlerinde bir köz gibi saklamışlardır. Onlar yalnız vatanının taşıyıcı, toprağını, havasını değil; yüreklerini kıpır kıpır eyleyen, duydukları an koşar adım yanlarına vardıkları âşıkların da özlemişlerdir. “Caz müziği, pop müziği, diskolar onlara zevk vermiyordu. Onlar Türk insanının yürek sesi olan sazı arzuluyorlardı, davul zurnayı, kavalı arzuluyorlardı” (Kafkasyalı 1998: 27). “Anadolu'dayken müzikleriyle tanınmış olan bazı sanatkarlar yurt dışına göç etmişlerdir. Göç edilen yerlerin başında ise Almanya gelmektedir. Neşet Ertaş, Mahsuni Şerif ve Cem Karaca gibi ustalar hayatlarının belli dönemlerini Almanya'da geçirmek durumunda kalmışlar ve Almanya'daki göç kökenli toplumun meselelerini dillendirmişlerdir” (Korkmaz 2017: 441). Bizzat Avrupa'da yaşamış sanatkarların dışında Avrupa'ya turneler düzenleyerek durumu izah eden sanatkarlar da olmuştur. Türk insanının bam teline dokunan bu âşıklar Avrupa'ya turneler düzenleyerek bu kardeşlerimizi ziyaret etmiş, onların vatan özlemini bir nebze dindirmeye çalışmıştır. Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Yaşar Reyhani de bu ziyaretlerde bulunan ve burada gördüklerini, dinlediklerini, hissettiklerini şiirlerinde anlatan şairlerimizin başında gelirler. Nasıl ki Âşık Şenlik'te düşmanla iş birliği yapan Türkleri görüp Rus'un Ermeni'nin amacını öğrenmişsek, nasıl ki Abdurehim Heyit'de Uygur Türklerinin ahvalini görüp dertlerini dert edindiyssek; Çobanoğlu'nda ve Reyhani'de de Avrupa'daki Türklerin yaşadığı zorlukları ve sıkıntıları görüp onların derdiyle üzülmüş, özlemiyle özlem çekeriz. Âşık şiirini anlayıp sosyal hadiseler üzerinde değerlendirmek şüphesiz ki birçok meselenin detaylıca anlaşılması ve gün yüzüne çıkarılması açısından büyük önem arz etmektedir. Türk aydını âşık şiiri üzerine düşünürse, en ücra köşelerde yaşayan sıradan bir vatandaşın bile sesini duyabilir. Kuşkusuz bu, sanatın en asil şeklidir.

1. Türklerin Avrupa'ya Gitmesinin Sebepleri

1.1. Anadolu Köylerindeki İmkânsızlıklar

“İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, başta Almanya olmak üzere, Avrupa ülkeleri, ekonomilerini düzeltmek ve kalkınma hamlelerini gerçekleştirmek için, ucuz insan gücü temin etme arayışına girer” (Kafkasyalı 2005: 241). Halkını II. Dünya Savaşı'nın kanlı bataklıklarından kurtarmayı başarmış olan Türkiye, gerekli ekonomik hamleleri yapamadığı için kötü durumdadır ve bu iş gücünü tahsis edebilecek nüfusu da barındırmaktadır. “Türk işçilerinin Almanya'ya resmi anlaşmayla bir rotasyon çerçevesinde çalışmaya gelmeleri 1961 yılından başlar ve 1973 yılında, tek taraflı olarak, Türkiye dâhil AT dışında kalan ülkelere bu alımların durdurulmasıyla biter” (Korkmaz 2012: 38). Anadolu köylerinin içerisinde bulunduğu durum da aileleri için daha iyi bir yaşam tahsis etmek isteyenlerin gurbeti göze alarak bu maceraya atılmasında önemli bir yer tutmuştur.

Anadolu köyleri fiziksel şartlar açısından yaşaması zor yerlerdir. Bu zorluklar yaşam konforu açısından Anadolu insanını etkilemektedir. Reyhani bu zorlukları şöyle anlatır:

“Bir keçe bir kaval bir garip çoban
Yıllar geldi geçti yatar bu dağda
Gündüzü karanlık gecesi zindan
Ne zaman bir sabah atar bu dağda

*Bu dağdan bir yolcu ermez menzile
Bu dağın derdi çok her günü çile
Güz gelende kuşlar gider sahile
Yalnız bir karga öter bu dağda*

*Üstelik dağların kalkmıyor karı
Senede bir aydır bütün baharı
Çok zengindir bu dağların tüccarı
Sabır alır şükür satar bu dağda (...)" (Düzgün 1997: 94-95)*

Üstelik bu fiziksel güçlüklerle karşın devlet büyükleri de bu bölgelere ve halkına karşı ilgisizdir:

*"Mebus bey gelmez ki bu dağda gezek
Bu manalı dağın sırrını çözek
İki hisli taşla bir de yaş tezek
Ne yanar ne söner tüter bu dağda (...)" (Düzgün 1997: 95)*

Reyhani, herkesin gelip bu köyleri görmesini ister. Zira bu köylerdeki güçlükler ancak görerek tecrübe edilebilir:

*"Otuz Ekim bin dokuz yüz seksen üç
Hele gelin görün bizim köyleri
Dünyadan ahrete başladı bir göç
Hele gelin görün bizim köyleri*

*Mevsimin boranlı karlı kışında
Paşalar valiler dağlar başında
Kime sorsan cevap gözü yaşında
Hele gelin görün bizim köyleri
(...)*

*Hastahanelerde tanınmaz yüzler
Bükülmüş boyunlar kan dolmuş gözler
Güveyini arar gelinlik kızlar
Hele gelin görün bizim köyleri
(...)*

*Koyunlar kuzular sahihsiz otlar
Matemli yaylalar virane yurtlar
Gündüz köyde gezer tilkiler kurtlar
Hele gelin görün bizim köyleri (...)" (Düzgün 1997: 140)*

Anadolu köylerine hizmet zayıftır. Ya yolu yoktur, ya köprüsü yoktur ya da okulu yoktur. Okulu olur öğretmeni yoktur, yolu olur asfaltı yoktur. Yıllar içerisinde güçlü imanlarıyla ve vatan

sevgileriyle her türlü zorluğa göğüs germiş bu insanlar hiçbir rahatlık hiçbir kolaylık görememiştir. Reyhani bu imkânsızlıklara da değinir:

*“Ben Anadolu'nun garip köyünden
Ben mazlum kulların tercümanıyım
Ben Bingöl dağının Aras boyundan
Ben coşkun sellerin tercümanıyım*

*Ben köprüsüz yolun yıkık taşıyım
Ben yalnız yolcunun öz kardeşiyim
Ben sağlam tarağın kırık dişiyim
Ben saçsız kellerin tercümanıyım
(...)*

*Ben asfaltsız yolun çamur yokuşu
Ben garip akşamın yuvasız kuşu
Ben gurbet gülünün hasret kokuşu
Ben susuz dalların tercümanıyım(...)*” (Düzgün 1997: 174-175)

Reyhani bir başka şiirinde hissiyatıyla, lirizmiyle ve felsefesiyle Türk edebiyatının en büyük ozanlarından birisi olan Âşık Veysel Şatıroğlu'na nazire yaparak Anadolu'daki yoksulluğu farklı bir dilde yorumlar. “Veysel'e güven veren, bütün istediklerini ona sunan toprak” (Kaplan 1990: 369) eskisi gibi değildir. Köylünün elinde avucunda toprağı, arısı olmayınca bakış açısı değişir:

*“Veysel demiş kara toprak yârimdir
Kara toprak neden benim yârimdir
Yoksulluk ve sabır şükür kârımdır
Kara toprak neden benim yârimdir
(...)*

*Eğer Veysel yar demişse toprağa
Mutlaka sahiptir bahçeye bağa
Arısı var bal doldurmuş tabağa
Kara toprak neden benim yârimdir
(...)*

*Havaya bakınca hava alırım
Toprağa bakınca mahzun kalırım
Mezarım bile yok nerde ölürüm
Kara toprak neden benim yârimdir(...)*” (Düzgün 1997: 229-230)

Bir başka şiirinde Reyhani, Anadolu'nun ve Anadolu köylüsünün hallerini anlatmadığı için gazetecilere sitem eder. Buradaki esas sitem Türk aydınına ve okuryazarınadır. Zira Nedim gibi, Ahmet Hâşim gibi, Abdülhak Şinasi Hisar gibi birçok yazar ve şair Anadolu'nun nefesini,

ekmeğinin kokusunu duymamış; dağının taşının, çoluğunun çocuğunun feryadını işitmemiş; yürekleri alev alev yanan coşkun ırmakları, insanları görmemiştir:

*“Aman gazeteci gel bizim köye
Bizde olan türlü halleri de yaz
Yalnız saçlıyı kaşlıyı yazma
Uyuzu koturu kelleri de yaz
(...)
Her zaman ağalı baylıyı yazma
Taksiyi kamyonu yaylıyı yazma
İstanbul’da fidan boyluyu yazma
Van’da kamburlaşmış belleri de yaz
(...)
Doğu illerinde yaşamak hata
Dağlar kar boranlı yol duma bata
Bir baş kırar on bin verir avkata
İfadeden aciz dilleri de yaz (...)”* (Düzgün 1997: 242-243)

1.2. Geçim Sıkıntısı

Vatandaşın en büyük derdi her zaman çorbasının kaynamasıdır. Özgür ve bağımsız bayrağının altında yaşayan Türk milletine bir kap sıcak yemek, bir sıcak yuva çoğu zaman yeterli olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı’ndan sonra gelişen hadiseler, Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu uygulanan ambargolar, diğer dış müdahaleler, kötü yönetimler, çıkarıcı siyasetçiler, tamahkâr tüccarlar, sağ-sol kavgası, askeri cuntalar vs. gibi birçok etken bir araya gelerek ekonomik zorluklar oluşturmuş ve bu zorluklar da zam olarak vatandaşın sofrasındaki ekmeğe göz koymuş, yıllar içerisinde halkı farklı arayışlar içerisine itmiştir. Refahın düştüğü sıralarda birçok vatandaş için Avrupa’ya gidip çalışmak bir mecburiyet hâlini almış, daha sonrasında ise vatana dönmelerini zorlaştırmıştır. Murat Çobanoğlu “Ortadirek” şiirinde bu durumdan bahseder:

*“Fakirler kavruldu yandı,
Yol kalmadı ortadirek
Zam üstüne zam getirdin
Hâl kalmadı ortadirek.*

*Elli bindir tam kirası,
Nerededir bunun töresi?
Daha var mı incelmesi?
Dal kalmadı ortadirek*

*İnsanlar her gün kavrulur,
Çalışan beller kırılır,
Oy veren sana darılır,
Dil kalmadı ortadirek. (...)”* (Kafkasyalı 1998: 153)

Çobanoğlu bir başka şiirinde geçim sıkıntısına bu kez bir kadının ağzından değinir. Geçim derdi birçok açıdan vatandaşın belini bükerken âşıklar vatandaşın dili olmaktadır:

*“Dertli kadın derdin açtı,
Geçim zor oldu zor oldu.
Dedi: Âşık dile getir,
Geçim zor oldu zor oldu*

*Evimiz yok nerde durak?
Geçim zordur her şey uzak,
Kime derdimizi yanak?
Geçim zor oldu zor oldu.*

*Bize yoktur asla yayla,
Kuru ekmek sade çayla,
Et bulursan bize payla,
Geçim zor oldu zor oldu.*

*Akşam sabah her gün zam var,
Geçim zordur her gün gam var,
Geniş dünya bak bize dar,
Geçim zor oldu zor oldu. (...)” (Kafkasyalı 1998: 183)*

1.3. Şehirdeki İmkânsızlıklar ve Zorluklar

Şehirler, sanayileşmenin artmasıyla birlikte yoğun bir göç dalgasına uğramıştır. Önceden tedbiri alınmayan bu iç göç hareketliliği, beraberinde türlü zorluklar da getirmiştir. Bunların başında gecekondulaşma gelir. Reyhani bu soruna şöyle değinmektedir:

*“Yaktı beni harap etti
Ah şu bizim gecekondu
Dert bitmedi ömür bitti
Ah şu bizim gecekondu*

*Köy değil muhtara varak
Karakol polis çok irak
Doktor yok ki yara sarak
Ah şu bizim gecekondu*

*Planı yok yolu bozuk,
Her bakımdan hali bozuk*

İçinin ahvali bozuk

Ah şu bizim gecekondu(...)” (Düzgün 1997: 90)

Reyhani bir başka şiirinde geçim sıkıntısının ve refah eksikliğinin sebebi olan parasızlıktan yakınır. Konfor alanında vatandaşı kısıtlayan parasızlık, bazı temel gereksinimleri bile gerçekleştirme hususunda vatandaşın belini bükmektedir:

“Götürme hastayı boşuna kardeş

Kolay kolay almıyorlar parasız

Tez taburcu fakir olan vatandaş

Kapudan da salmıyorlar parasız

Şayet ölse bizim ilin valisi

Koşar gider akıllısı delisi

Musallada fukaranın ölüsü

Namazını kılmıyorlar parasız

Uzaktan geçiyor koca dangalak

Selâm ver söylüyor merhaba salak

Baş sallayıp geçer yarım yamalak

Selâm bile almıyorlar parasız (...)” (Düzgün 1997: 246)

Karşılaşılan imkânsızlıklar ve zorluklar vatandaşlarımızın para kazanmak ümidi ile Avrupa’ya göç etmesine sebep olmuştur. Reyhani bu gidişi şöyle anlatır:

“Boynu bükük yana yana

Gider ki para kazana

Asker oğlunu Alman’a

Satana bak uyan uyan(...)” (Aşır 2009: 65)

2. Avrupa’ya Göç Eden Türklerin Ve Ailelerinin Meseleleri

2.1. Avrupa’da Karşılaşılan Güçlükler

Tarih sahnesi içerisinde yerini hiçbir zaman kaybetmemiş milletler, derin bir kültür birikimine sahiptirler. Türk milleti de kurduğu tüm devletleri derin kültür birikimi üzerine inşa ederek temelini güçlü kılmıştır. Türkler sazıyla, sözüyle, edebiyatıyla, dansıyla, diniyle, diliyle, sofrasıyla vb. birçok unsuruyla kendine özgü bir millettir. Doğumundan itibaren bu hassasiyetleriyle yaşar ve toprağın altına girene dek bentlere sığmayan coşkun yüreğinde bu hassasiyetleri gözetir. Bu yüzdendir ki farklı bir din, dil, kültür ve yaşayış içerisinde dâhil olan vatandaşlarımız bu duruma adapte olmakta zorlanmıştır. Reyhani, Avrupa’daki düzenden şöyle bahsetmektedir:

“Sazgiter’den geçiyordum Berlin’e

Bozukça bir tren var o düzende

Orda bir sessizlik bir yanık sine

Bilinmiyor her şey sır o düzende

(...)

Hele bir gör mahkûmunun halini

*Pranga zinciri kesmiş kolunu
Sigara sapsarı etmiş elini
Yoktur benlik gurur er o düzende*

*Bir polis bir köpek sık sık görürsün
Yollarını anlamadan yürürsün
Sık sık utanç duvarları görürsün
Bir zulüm perdesi var o düzende*

*Ne radyo gazete ne de havadis
Reyhani kim bilir dağlar niçin sis
Ne vicdan ne iman ne şuur ne his
Hayvan ile insan bir o düzende” (Düzgün 1997: 105)*

Çobanoğlu da şiirinde Avrupa'nın hâlini anlatırken gördüklerini bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir:

*“Ben de gezdim Avrupa'yı,
Neler gördüm Avrupa'da.
Hayâ iman hepsi kalkmış,
Neler gördüm Avrupa'da*

*Her yerde çalınır cazlar,
Herkes bir köşede sızlar,
On iki yaşında kızlar,
Neler gördüm Avrupa'da.*

*Yazık olsun Müslüman'a!
Neden gelmiş Almanya'ya?
Orda kazanılmaz para,
Neler gördüm Avrupa'da
(...)*

*Bir birine karışırlar,
Çırlı çıplak dolaşırlar,
Geceleri buluşurlar,
Neler gördüm Avrupa'da*

*Böyle giderse Almanya,
Muhtaç kalırız imana,*

*Çobanoğlu dön vatana!
Neler gördüm Avrupa'da.” (Kafkasyalı 1998: 138)*

Çobanoğlu bir başka şiirinde söyledikleriyle Avrupa için dile getirdiklerini perçinleyerek tavsiye vermektedir:

*“Dinle beni hey arkadaş!
Derman bizim ellerdedir.
Gurbetin sefası olmaz,
İmkân bizim ellerdedir.*

*Çalışana Yaradan yâr,
Bunu kimse etmez inkâr,
Senede iki bayram var,
Kurban bizim ellerdedir.*

*Çobanoğlu bu bir sırsa,
Tabip yaralarım sarsa,
Avrupa'da İncil varsa,
Kur'an bizim ellerdedir.” (Kafkasyalı 1998: 174)*

Göç eden vatandaşlarımızın önemli bir bölümü geri dönmemiş, orada kalarak çifte vatandaşlık almışlardır. Bu kişilerin kimi sonrasında ailesini de götürmüş, kimi ise yabancı bir kişi ile evlenmiştir. Reyhani bu evliliklere değinir:

*“Gelinler telsiz duvaksız
Toydan kurtulduk çok şükür
Gitar çıktı caz çalındı
Neyden kurtulduk çok şükür*

*Saç kesildi gitti örük
Altı ehram üst yanı kürk
Gelin Alman güveyi Türk
Soydan kurtulduk çok şükür*

*Bulüzü boynuna taktı
Üstüne pelerin çekti
Bikini mikini çıktı
Şeyden kurtulduk çok şükür (...) (Düzgün 1997: 86)*

Uzun yıllar boyunca Avrupa'da kalmış olan kimi vatandaşlarımızda yaşanan kaçınılmaz kültür çatışmaları neticesinde kültür yozlaşmaları görülmeye başlamıştır. Fakat Türk insanının kendi ananeleri ile Avrupa kültürünün neredeyse hiçbir ortak nokta barındırmaması burada

trajikomik hadiseler ve görüntüler ortaya çıkarmıştır. Reyhani şiirinde bu duruma iyi bir örnek verir:

*“Almanya'ya geleli başka hal oldu
Ben burada şaşırırem galirem
Son doğan çocuklar şımarık oldu
Onun da sebebi muzdur bilirem*

*İlk gün geldiğimde Banof'da galdım
Sonra Kastavus'ta bir avrat buldum
Yirmi beş yıl orda boşa gocaldım
Şimdi çarem bitti namaz gılirem*

*Canım çok sıhulir ahşam olunca
Çamaşır yihirem fırsat bulunca
Sosyal Amt'tan ucuz para alınca
Bir hafta içinde hacı olirem
(...)*

*Derdim çoh ya galanını demirem
Dillerim dönmüyor söyliyemirem
Ben Türk'em ya domuz eti yemirem
Fırsat bulir suçuhlari yalirem
(...)*

*Arada garişih rüya görirem
Hele boş kafaya hayra yorirem
Nerde pavyon görsem orda durirem
Sağa sola bahir hemen dalirem(...)*” (Düzgün 1997: 168-169)

Türk milleti, bir tunç misali alışıktır darbe almaya. Tarih sahnesinde neler görmüş neler yaşamıştır; ne oyunlar oynanmıştır üzerine, ne zulümler ne vahşetler görmüştür. Her nesil farklı bir mücadeleye, farklı bir savaşa atılıp durmuştur. Her zorluğa göğüs germesini bilen, dimdik ayakta duran Türk milletinin dayanmakta zorlandığı tek zorluk belki de vatan hasretidir. Vatan hasreti, eli kanlı düşmanların yapamadığını yapmış, nice yiğitlerin demirden sabrını pamuğa çevirmiştir. Avrupa'ya göç edenlerin çoğunluğu da her zorluğun üstesinden gelse de vatan hasretini dindirmekte zorlanmıştır. Lisanını özler. Toyunu, bayramını özler. Minarelerdeki ezanını, nazlı nazlı dalgalanan bayrağını özler. Çobanoğlu bu değerlerin önemini şöyle dile getirir:

*“Her şeyi ben tattım amma,
Vatandan tatlı var mıdır?
Hem acıdır hem tatlıdır
Lisandan tatlı var mıdır?*

*Ölmez yitmez yer olacak,
Kazandığım kâr olacak,
Dar günümde var olacak,
İmandan tatlı var mıdır?*

*Emeldir sönmeye ocak,
Kara toprak açar kucak
Son üstünde okunacak,
Kur'an'dan tatlı var mıdır?*

*Çobanoğlu der usulen
Var mı gidip geri gelen?
Bayramda Hakk'a kesilen,
Kurbandan tatlı var mıdır?" (Kafkasyalı 1998: 172)*

Vatanını sevene vatanından daha güzel hiçbir yer yoktur. Hanlar, hamamlar, saraylar bile mevcudiyetinin sahibi olan yerlerle mukayese edilemez. Vatan denilen yer yalnız bir toprak parçası değil, insanın sonu gelmez bir rüya içerisinde tekrar tekrar dalıp gittiği yerdir. Çobanoğlu şiirinde bu duruma iyi bir örnek verir:

*"Güzelliği bana sormak istersen,
Her zaman dünyada vatan güzeldir,
Dünyanın varını verseler bana
Yine ben söylerim vatan güzeldir.
(...)
Her nefes aldıkça havam ordadır,
Anam, babam, yârim ordadır,*

Dünyayı verse de canım ordadır,

Yine ben söylerim vatan güzeldir(...) (Kafkasyalı 1998: 292)

Çobanoğlu bir başka şiirinde gurbeti zalim olarak nitelendirir. Gurbet, bir insanın ömrünü alıp götürmektedir:

*"Ömrümüz geçti yay gibi,
Akıp giden yıl ay gibi,
Kollarımı bak yay gibi,
Sardı beni zâlim gurbet(...)" (Kafkasyalı 1998: 92)*

Reyhani de gurbette olmanın verdiği hüznün ile duyulan özlemi dile getirir:

*"Viranında baykuşları öttü mü
Dağlarında çiçekleri bitti mi
Koyunları yaylasına gitti mi
Gurbetteyim bilmiyorum ne halde(...)" (Düzgün 1997: 104)*

Avrupa'ya yapılan bu göç uzun yıllar nihayete erdirilememiştir. Giden kişiler orada türlü sıkıntılar çekip vatan hasreti ile yanıp tutuşsa da Türkiye'deki ekonomik durumun ve imkânların Avrupa'ya bir türlü yaklaşmamasından ötürü geri dönememişlerdir. Bunun en büyük sorumlusu da boş vaatlerle halkı kandıran, iş bilmez siyasetçilerdir. Reyhani şiirinde Türkiye'den Almanya'ya çalışmaya gitmiş birine seslenerek bunları dile getirir:

*“Almanya'da işçi olan kardeşim
Bekle bu çileler bitsin sonra gel
Pahalılık sonu yaman bu işin
Zam yapanlar aya gitsin sonra gel*

*Gelip derde düşme bu zamanlarda
Kemirgen kurt olmuş korku canlarda
Nutuklar çekilen boş meydanlarda
Fabrika bacası tütsün sonra gel*

*Yağı kırka yedik eti otuza
El kavuşmaz oldu bibere tuza
Harmanın mahsulü gidiyor toza
Kazancın kendine yetsin sonra gel*

*Reyhani fakiri göçmen ettiler
Bizi bu hayata pişman ettiler
Kardeşi kardeşe düşman ettiler
Ankara'da kavga bitsin sonra gel” (Aşır 2009: 89-90)*

Avrupa'ya göç eden vatandaşlarımız uzun yıllar aileleri ile de görüşme imkânı bulamamıştır. Zorlu şartlar altında para biriktirmek için çalışmaya devam ederken zihinlerinin bir köşesi geride bıraktıkları ailelerinde kalmıştır. Ailelerine çoğunlukla mektup vasıtasıyla ulaşırlar. Mektuplarına cevap haftalarca belki aylarca sonra gelmektedir. Hâl hatır sordukları bir mektubun cevabını beklemek şüphesiz insanın ömründen ömür götürecektir. Çobanoğlu bir şiirinde buna iyi bir örnek verir:

*“Ana yavrularım sana emanet,
Sana açıyorum sırrımı ana!
Yedi yıldır vatanımı terkettim
Soldurma yetişen bârımı ana!*

*Ayşe dertli kızdır boynunu büker,
Ahmet'in bakışı ömrümü söker,
Sevdiğim sabreder kahrımı çeker,
Nasıldır sorayım yârimi ana!*

*Anadır dünyada dertlere derman,
Hem anadır bana, hem sadık canan,
Ben senin yolunda olayım kurban,
Kurban edem sana varımı ana!(...)” (Kafkasyalı 1998: 267)*

Geride kalan ailelerin hâlleri de pek iç açıcı değildir. Bu mektuba karşılık ana da oğluna en içten duygularla cevap verir:

*“Aman yavrum saçlarıma ak düştü,
Saç ağardı, bel büküldü, gel yetiş!
Her gün için yavruların yaş döker,
Dostlarımız bak çekildi gel yetiş!*

*Ayşe, Ahmet “baba” diye sızlıyor,
Mahmut da yetişmiş mektup yazıyor,
Ecel gelmiş kapımızda geziyor,
Tarlamıza gam ekildi, gel yetiş!*

*Fatma yârin gelinliği çıkarmış,
Onun da saçları bütün ağarmış,
Dert bilen komşular hâlini sormuş,
Ümidimiz hep kesildi, gel yetiş!(...)” (Kafkasyalı 1998: 272)*

Avrupa’ya göçen vatandaşlarımızın gittikleri yerlerde maddi ve manevi olarak çok iyi durumda oldukları, konuyla ilgili bilgisi olmayan kişilerin sıklıkla dile getirdiği söylemlerdir. Onları şanslı sanırlar. Bir eli yağda, bir eli balda; para içinde yüzer sanırlar. Oysa vaziyetleri hiç de sanıldığı gibi değildir. Reyhani Avrupa’da gördüklerini şöyle dile getirir:

*“Avrupa işçisi deyip geçmeyin
Gidip hallerini gördüm ağladım
Siz onlara yanlış değer biçmeyin
Baktım akıl fikir yordum ağladım*

*Vatan derken akar gözden yaşları
Harap olmuş otuz iki dişleri
Beyazlanmış kirpikleri kaşları
Genç Ali sen misin sordum ağladım*

*Vazgeçmiş hayattan elini çekmiş
Sanki rüzgâr ulu çınarı yıkmış
Çürümüş mezarlar toprağı çökmüş
Başucuna bir taş ördüm ağladım*

*Bazıları derki işçi cennette
Bilen yok ki çilekeşi gurbette
Yaşlılar hasrette gençler gaflette
Onların sırina erdim ağladım(...)*” (Aşır 2009: 88-89)

Hukukun üstünlüğüne inanan, medeniyet timsali olarak görülen Avrupa'nın gerçek yüzünü yine en çok âşıklar ortaya çıkarmıştır. Çalışmaya giden işçiler onlar için birer araçtan başka bir şey değildir. Zira ihtiyaçları azalmaya başlayınca bunu belli ederler. “Avrupa ülkeleri, daimî kalmak niyetinde olan ve sayıları gittikçe artan Türkleri yurtlarına göndermek için çeşitli tedbirler alırlar” (Kafkasyalı 2005: 242). Ancak Türklerin çoğunluğu Avrupa'da kalmaya devam eder. Orada yıllarca biriktirdikleri emekleri vardır, orada hâlâ alamadıkları nice maddî ve manevî hakları vardır. Orada çalınan gençlikleri, umutları vardır. Reyhani bu durumu şöyle dile getirir:

*“Bana çek git deme Alman arkadaş
Aldığımı geri ver de gideyim
Hakkımı alırsam bir daha gelmem
Aldığımı geri ver de gideyim*

*Unuttuğum sürme ile knamı
Harcadığım bunca geçen senemi
Verem ile öldürdüğün anamı
Aldığımı geri ver de gideyim
(...)
Davul zurna ile karşılıyordun
En güzel binadan ev veriyordun
Türk çalışkan Türk vefakâr diyordun
Aldığımı geri ver de gideyim(...)*” (Aşır 2009: 87-88)

Çalışma şartları ve iş güvenliği kriterleri yeterli seviyede değildir. İşçinin can güvenliği deyim yerindeyse pamuk ipliğine bağlıdır:

*“Çürüyen ciğeri sulanan gözü
Kırılan bacağı kesilen dizi
Benliğimden kopan oğlanı kızı
Aldığımı geri ver de gideyim*

*Zehir diye içirdiğin havayı
Parçalanmış inanç dolu davayı
Yıktığın yüzlerce mutlu yuvayı
Aldığımı geri ver de gideyim
(...)
Reyhani ne günler kayıp oldular*

*Kemiğimi matkap ile deldiler
Böbreğimin birisini aldılar
Aldığımı geri ver de gideyim.” (Aşır 2009: 87-88)*

2.2. Geride Kalan Ailelerin Yaşadığı Güçlükler

“Avrupa’ya giden Türk işçilerinin geride kalan eşleri, çocukları, yakınları büyük bir merakla ve hasretle onların yollarını gözlerler, bilhassa çocukları ve eşleri özlemlerini dindiremezler” (Kafkasyalı 2005: 244). Bu kişiler umumiyetle mektup yolu ile eşlerine, babalarına ulaşmaya çalışırlar. Çocuklar babasız kalmanın verdiği hüznün ile mahcupdur. Çobanoğlu’nun bir şiiri bu duyguları dile getirir:

*“Almanya sen babamı götürdün,
Vakit geçti zaman oldu, dön baba!
Söz vermiştin çabuk döneceğim oğul,
Işık günler zindan oldu, dön baba!*

*Bilir misin baba bize ne oldu?
Bir sene demiştin on sene oldu,
Anamızın saçları hep beyaz oldu,
Hâlimiz perişan oldu dön baba!*

*Ayten, Gülten, Mehmet yolunu bekler,
Üçü de ağlıyor boynunu büker,
Kulağım sestedir gözüm yol çeker,
Dertlerimiz çıban oldu, dön baba!(...)” (Kafkasyalı 1998: 264)*

Çobanoğlu bir başka şiirinde bu kederli oğula babasının ağzından en derin hisler ile cevap verir:

*“Mektubunu alır almaz ağladım,
Bekle yollarımı gelirim oğul!
Küçük kardeşlerin sana emanet,
Bekle yollarımı gelirim oğul!*

*Ben seni koymuştum dokuz yaşında,
Şimdi büyümüşsün yirmi yaşında,
Kem rüzgâr esmesin senin başında,
Bekle yollarımı gelirim oğul!*

(...)

*Mektubun içimde açmıştır yara,
Gelirim dağları ben yara yara,
Kend’elimle yolcu edim askere,
Bekle yollarımı gelirim oğul(...)” (Kafkasyalı 1998: 276)*

Anadolu köylerinde en çok da yeni gelinler mahcupdur. Kaynanasına ve kaynatasına bir saygısızlık bir kusur işlememek için kolay kolay konuşmaz, o işten bu işe koşar durur. Süt sağlar, yemek yapar, çamaşır yıkar, tarlaya gider, çocuklarına bakar. Bu yorucu hayat temposu yetmezmiş gibi bir de kocasız kalmışlardır. Eşine daha doyamadan onu gurbet ellere kaptırmış ardından yolunu gözlemektedir. Reyhani bir şiirinde bu konuyu Anadolu kadınının yaşantısıyla birleştirerek yoğun duygular içerisinde anlatır:

*“Erzurumlu gelin düştü aklıma
Çıkıp yollarına bakanım ah ah
Gözünde sürme yok elinde kına
Üstünde şimşekler çakanım ah ah*

*Tarlasına yarım ekmek götürür
Gün öğle olmadan yiyer bitirir
Yavrusunu taş dibinde yatırır
Yalın ayak bostan ekenim ah ah(...)* (Düzgün 1997: 115)

Hiçbir teknolojinin olmadığı bu köylerde vakit geçmek bilmez. Günleri sayar bitmez bu gelin. Geceleri gözüne uyku girmez:

*“Pınardan gelirken ayağı kayar
İrkılıp düşünce kaderden sayar
İplik düğleyerek günlerim sayar
Direklere çivi çakanım ah ah*

*Yıkık havlusuna hasır sererek
Körpe yavrusuna göğüs gererek
Gündüzleri rüzgârlardan sorarak
Gece yıldızlara bakanım ah ah(...)* (Düzgün 1997: 116)

Reyhani başka bir şiirinde yol gözleyen bu gelinlerin dayanılmaz hâle gelen hasretinden bahseder. Bu öyle bir hasrettir ki gelinler dalgınlaşmış, belleri bükülmüş, iştahları kapanmıştır. Yollarını gözledikleri eşlerinden başka bir şey düşünemez olmuşlardır:

*“Elleri koynunda pınar başında
Almanya'ya doğru bakar o gelin
Yedi çocuğu var dördü peşinde
Feleğe dişini sıkar o gelin*

*Sordum derdin nedir konuşmaz dili
Yirmi beş yaşında bükülmüş beli
Mehmet'ten hatıra kalan mendili
Her gün gözyaşıyla yıkar o gelin
(...)*

*Kitap okur manasından habersiz
Aylar geçer senesinden habersiz
İplik düşer iğnesinden habersiz
Dikeceğim derken söker o gelin*

*Mektubunu gözyaşıyla yazarmış
Gücü yetse şu kaderi bozarmış
Küçük oğlu babasına benzermiş
Geceler yüzüne bakar o gelin*

*Reyhani gel sen bu gelini kına
On yıldır görmemiş elleri kına
Sofrada Mehmet'i gelir aklına
Çorbayı yemeden döker o gelin” (Düzgün 1997: 200-201)*

Avrupa'ya çalışmaya gidenler, yol parası yapmak ve orada düzenini oturtana kadar idare etmek için belli bir paraya ihtiyaç duymuştur. Bu parayı da çoğunlukla eşinin düğünden kalma ziynet eşyalarını satarak sağlamıştır. Reyhani bir dörtlüğünde bu duruma parmak basar:

*“Tarlada gelinler elinde çapa
Parmakta yüzük yok kulakta küpe
Gelin güveyiden ediyor şüphe
Konuşulmaz zarar kâr o düzende(...)” (Düzgün 1997: 105)*

Sonuç

Türkiye'den Avrupa'ya yaşanan işçi göçü, özellikle bu göçü yapan birinci ve ikinci nesillerde çok derin izler bırakmıştır. Bu insanlar hiç bilmediği bir deryada kendi kültürü ile nefes almaya çalışmışlar; hasretlerini, dertlerini, sıkıntılarını gizleyerek çocuklarına daha iyi bir gelecek tahsis edebilmek umuduyla çalışmaya devam etmişlerdir. Birçoğuna çalıştıkları yerler tarafından parya muamelesi yapılmış olsa da onlar Avrupa'da kalmış ve orada yeni bir Türk topluluğunun oluşmasını sağlamışlardır. Yeni nesiller bu kültür karmaşasından daha uzak kaldığı için buldukları yere adapte olmakta zorlanmamış; siyaset, sanat, bilim vs. gibi birçok alanda önemli mevkilere gelmişlerdir. Avrupa'ya çalışmak için giden vatandaşların göçüne ailelerinin de eşik etmesi ise tamamen farklı ve çok daha geniş bir bağlamda ele alınması gereken meseleler ortaya çıkarmıştır.

Avrupa'daki Türklerin sorunları birçok âşığın şiirlerinde can bulmuştur. Âşık edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Âşık Yaşar Reyhani ve Âşık Murat Çobanoğlu da Avrupa'daki Türklerin sesine duyarsız kalmamış; gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini en naif duygular ile dile getirmişlerdir. Âşıkların şiirleri bize göstermektedir ki vatandaşlarımız en çok gurbette kendi vatanından ve ailesinden uzakta olduğu için güçlük çekmiştir. Diğer tüm unsurlar bu ana sebebin etrafında filizlenip yeşillenmiştir. Zira insan sevdiği ile birlikte ve vatanında olduğunda kendinden daha emin olur ve kendini daha güvende hisseder. Bu güven duygusundan psikolojik olarak yoksun kalmış vatandaşlarımız kaçınılmaz bir teessür boşluğuna kapılmış gibidir. Onlarda yalnızlık ve çaresizlik hisleri onulmaz bir yara açmıştır. Zamanla Avrupa'daki vatandaşlar bu

boşluklarını, Avrupa'ya bir bakıma ayak uydurma çabasını ve yüreklerinde taşıdıkları milli hassasiyetleri sentezleyerek doldurmaya başlamışlardır. Buldukları yerlerde çeşitli yöresel günler, eğlenceler düzenleyerek hasretlerini avutmuşlardır. Gündelik yaşamları da tamamen farklı bir yapıya bürünmüştür. Onlar ne tam bir Alman ne de tam bir Türk olarak yaşamışlardır. Yaşam biçimlerini de sentezlemek onların farklı bir yaşam ve aile yapısı kurmalarına sebep olmuştur. Türk milleti var oldukça âşıklar da var olacak; bu günden sonra da görünmez sanılan şeyleri gösterecek, duyulmaz sanılan şeyleri kulaklarımıza fısıldayacaklardır. Unutulmamalıdır ki âşık, Türk'ün nefesidir.

Kaynakça

- Artun, Erman (2018), *“Türk Halk Edebiyatına Giriş, Edebiyat Tarihi/Metinler”*, Adana: 13. basım, Karahan Kitabevi.
- Aşır, Ayşe (2009), *“Âşık Yaşar Reyhani – Hayatı ve Sosyal Konulu Şiirlerinin İncelenmesi”* Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.
- Boratav, Pertev Naili (2019), *“100 Soruda Halk Edebiyatı”*, Ankara: 5. basım, Bilge Su Yayıncılık.
- Çobanoğlu, Özkul (1996), *“Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi”*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Tezi.
- Düzgün, Dilaver (1997), *“Âşık Yaşar Reyhani Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler”*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Fidan, Süleyman (2017), *“Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi”*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Günay, Umay (2015), *“Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi”*, Ankara: 8. basım, Akçağ Yayınları.
- Kafkasyalı, Ali (1998), *“Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri”*, Ankara.
- Kafkasyalı, Ali (2005), *“Batı Avrupa'ya Giden Türklerin Sosyal ve Kültürel Meselelerinin Anadolu Âşık Edebiyatına Yansıması”*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzıoğlu Özel Sayısı, Sayı 28.
- Kaplan, Mehmet (1990), *“Cumhuriyet Devri Türk Şiiri”*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaalioglu, Seyit Kemal (1973), *“Türk Edebiyatı Tarihi”* İstanbul: İnkılap Aka Kitabevleri.
- Korkmaz, Mehmet Akif (2012), *“Almanya Türklerinde Başarı Ve Başarısızlığı Kavramsallaştırmaya Bağlı Kişisel Anlatımların Aileye Ve Çevreye Yansımasında Geleneksel Yapılar İle Dünya Görüşünün İşlevsel Analizi”*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Tezi.
- Korkmaz, Mehmet Akif (2017), *“Almanya İşgücü Toplumunun Muhafif Sesi Könlü Âşık Metin Türköz”*, Giresun: I. Uluslararası Dil, Sanat ve İktidar Sempozyumu.
- Korkmaz, Mehmet Akif (2021), *“Almanya Türklerinde Aile Kültürü”*, Anasay, Sayı 16.
- Öztelli, Cahit (1955), *“Saz Şairleri, (XIV. – XVII.) yüzyıllar”*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Extended Abstract

Turkish minstrel poetry has a unique importance in expressing the feelings of the Turkish nation. The reason for this is that this poem came out of the people themselves. People feel, think and live. Minstrel poetry brings all these elements together and expresses them in an artistic style. That's why minstrel poetry is not just a style of poetry. It is the consciousness of a nation. Reyhani and Çobanoğlu also dealt with the issues of Turkish people who went to Europe to work in their poems in this context.

Turkish people did not go to Europe eager to work. The inadequacy of Anatolia and the cities as a result of unplanned urbanization were effective in this process. Especially in the villages of Anatolia, there was no service. The peasants could not meet even their most basic needs. In addition, the lack of livelihood was pushing the people. People hesitated to embark on this adventure as they left their homeland, family and friends behind, but these conditions compelled them. He left a lot of pain behind those who left. The new brides were left without husbands and their young children without a father. Those who left shared the same pain wherever they went. As if longing wasn't enough, they faced tough working conditions there. In order to relieve the longing of these citizens who went to Europe, minstrels were sent to these countries. On this occasion, Reyhani and Çobanoğlu conveyed the events that they saw on the spot into their poems.

In these poems, not only the problems of the citizens who went to Europe, but also the problems of their relatives were handled. In the poems, issues such as longing for the citizens who went to work, the difficulty of working conditions and not getting their rights were emphasized. For those left behind, along with the longing, the feeling of loneliness, financial difficulties and life difficulties were emphasized. Brides left behind are the ones who suffer the most. These brides were left husbandless with their little children. The hardships of life in Anatolian villages were mostly undertaken by women. They would go to the field, milk their milk, make bread, raise children, serve their elders. Those women didn't know what fun was. Their whole life consisted of work. In Anatolia, women found peace only in the grave. As if all this were not enough, these women were tested by disloyal husbands. Some men who got married and started a new home in Europe completely forgot what they left behind. The situation of brides who suffer all these troubles has a place especially in Reyhani's poems. In Reyhani's poems, we also see the situation of some Turks who moved away from their European culture. Çobanoğlu's poetry, on the other hand, is mostly focused on the mother and son, who are left behind. While we read about impossibilities in Anatolia mostly from Reyhani, we read about financial difficulties from Çobanoğlu. It can be said that both poets dealt with the same issues. Although their perspectives on events differ from each other in some points, what they tell is the same.

In this study, we benefited from Reyhani's nineteen poems and Çobanoğlu's eleven poems. We analyzed these poems meticulously in the context of the relevant subject. The problems we have identified are completely derived from these poems. No other sources have been cited for these issues.

This study is important in terms of showing us the state of the citizens who went to Europe. Even someone who does not know the consequences of this move towards Europe can gain valuable information by reading these poems. This is undoubtedly enough on its own to emphasize the importance of the poetry of minstrel. Evaluating minstrel poetry in terms of social issues has a vital importance in terms of illuminating many similar issues. If the poetry of minstrel is analyzed correctly, it can be as if you are talking to each individual in every corner of the country one by one. Minstrel poetry is the soul and breath of the Turk. As one cannot live without

a soul and breath, the Turkish cannot live without poetry. Therefore, it is our main duty to try to make sense of this poem.